

УДК 821.111.09/82.09Шев
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/82-1-54>

Тетяна МІТИНА,
orcid.org/0009-0005-8422-6828
аспірантка

Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна) *tatiana_mitina@ukr.net*

ПАНТЕЇСТИЧНІ МОТИВИ У ПОЕМІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «КАВКАЗ» В АНГЛІЙСЬКІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ДЖОНА ВІРА ТА ВІРИ РІЧ

Стаття присвячена детальному аналізу пантеїстичних мотивів у поемі Тараса Шевченка «Кавказ», які були відтворені в англійських перекладах Джона Віра та Віри Річ. Основну увагу приділено збереженню ідейного наповнення, стилістичних особливостей та національно-культурного контексту у перекладених версіях твору. Використано компаративний структурно-семантичний аналіз для порівняння оригінального тексту і його англійських адаптацій. Автори статті акцентують увагу на складнощях, що виникають у процесі перекладу художніх текстів, зокрема поезії, де важливо не тільки передати зміст, але й зберегти ритм, емоційну насиченість і образність, властиві мові оригіналу. Особливу увагу приділено питанням інтерпретації пантеїстичних образів, які у творах Шевченка є однією з ключових елементів ідейного задуму. Поема «Кавказ» демонструє багатозначну систему метафор, символів та алегорій, що виражають протест проти насильства, поневолення й утисків. У процесі аналізу встановлено, що Джон Вір і Віра Річ використовували різні стратегії адаптації тексту, що дозволяє глибше зрозуміти їхній підхід до відтворення поетичного стилю Шевченка англійською мовою. У статті розглянуто ключові виклики, пов'язані з передачею специфічних культурних реалій, які включають історичні, релігійні та природні елементи, притаманні українській культурі. Аналіз показав, що пантеїстичні мотиви, які є основою поеми, потребували творчого підходу для їх адекватного відтворення в іншій мовній системі. Зокрема, розглянуто, як перекладачі використовували метафори, порівняння, символи та алегорії для збереження автентичності тексту, враховуючи водночас вимоги англійської аудиторії. У статті також наголошується на важливості дотримання ритміко-мелодійної гармонії перекладу, яка відіграє ключову роль у збереженні емоційного впливу оригіналу. Особливий інтерес становить аналіз прийомів компенсації, адаптації та транспозиції, які дозволили перекладачам досягти високої художньої відповідності. Переклади Джона Віра та Віри Річ демонструють різні підходи до передачі художньої виразності, але обидва варіанти вирізняються глибоким розумінням змісту та стилістичних особливостей оригіналу. Результати дослідження свідчать, що творчість Шевченка зберігає свою актуальність і художню цінність навіть у перекладах, завдяки чому твори залишаються доступними для світової аудиторії.

Ключові слова: «Кавказ», пантеїстичний мотив, Джон Вір, Віра Річ, англійська версія, перекладати, оригінал, інтерпретація, образ, ритм і мелодика, поема, Тарас Шевченко.

Tetyana MITINA,
orcid.org/0009-0005-8422-6828
Postgraduate Student

Educational and Scientific Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Kyiv, Ukraine) *tatiana_mitina@ukr.net*

PANTHEISTIC MOTIFS IN TARAS SHEVCHENKO'S POEM THE "CAUCASUS" IN THE ENGLISH INTERPRETATION OF JOHN WEIR AND VERA RICH

Introduction. In the article is analyzed the contents of the original work of Taras Shevchenko "the Caucasus" on the example of English translation of John Weir and Vera Rich. This poem is very actual nowadays when Ukraine suffers from the Russian invasion that began in 2014 and war that continues till nowadays.

The purpose. The purpose of this investigation is to find out in the original poem of Taras Shevchenko "the Caucasus" pantheistic motifs and images that contain pantheistic element on the example of English translation of John Weir and Vera Rich. The aim is explore the problem of correspondence between the original text of Taras Shevchenko and the English translations.

The methods. The investigation is held by the method of comparative structural and semantic analysis and synthesis. By the method of component and linguistic analysis is analyzed grammatical and semantic correspondence of the original text and the translated one.

Main results of the study. In the article is distinguished whether the translators could translate pantheistic motifs by the means of the English language and how accurately they did it.

Originality. *The originality of the investigation is that before nobody explored translations of Taras Shevchenko from the point of view of pantheism.*

Conclusions and specific suggestions of the author. *Having compared the Ukrainian original of the poem “the Caucasus” by the English translators John Weir and Vera Rich we could come to a conclusion that both translators could translate the poem adequately the contents and pantheistic images in the translated works and to deliver the author’s point of view and his message to the reader by the means of the English language. Both Vera Rich and John Weir managed to express the whole spectrum of feelings and emotions of Taras Shevchenko without breaking poetic, stylistic and intonation of the poem. Vera Rich and John Weir showed that they are great masters in the art of translating of poetry from one language into another.*

Key words: “The Caucasus”, pantheistic motif, John Weir, Vera Rich, English version, to translate, original, interpretation, image, rhythm and melody, poem, Taras Shevchenko.

Вступ. Тарас Шевченко відомий у всьому світі і як художник, і як талановитий поет. Його твори перекладені різними мовами світу: англійською, французькою, датською, німецькою, грузинською, корейською, японською, бенгальською, малайською, італійською та багатьма іншими. У цій статті ми розглянемо саме поему Тараса Шевченка «Кавказ» та її англійський переклад в інтерпретації Джона Віра та Віри Річ, так як вона ніби перегукується з теперішнім життям українського народу. Поема «Кавказ» завжди була дуже важливою в творчості Тараса Шевченка. Вона була написана в Переяславі 18 листопада 1845 року, у якій поет засуджує війну Російської імперії проти горців і возвеличує боротьбу народу за свободу. У образі Прометейя Шевченко показує муки кавказьких народів, які підверглися експлуатації зі сторони царської Росії. Прометей є символом страждання. Вся поема пронизана пантеїстичними мотивами. У поемі «Кавказ» поет звертається до вищих сил. Образ Бога проходить наріжною лінією повз всю поему. Поет звертається до нього з питанням про несправедливість того, що відбувається. Він не може зрозуміти чому Бог допускає страждання невинних людей. Але водночас Шевченко виражає надію на те, що Бог в кінці кінців відновить справедливість. Шевченко вірить, що вони приблизяться до Божественного світла. Ця тема актуальна і зараз, коли Росія хоче поневолити Україну і розпочала загарбницьку війну з 2014 року, а з 2022 – повномасштабну.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливу увагу в сучасних дослідженнях проблеми перекладу поезії Т. Г. Шевченка англійською мовою привертає збереження національного колориту, культурної ідентичності та художньої виразності його творів. Ця тема є предметом аналізу багатьох учених, зокрема І. Ю. Афоніної, М. А. Ворошилової, Т. Ботвін, З. Ю. Воронової, А. С. Єлісеєвої, О. В. Зосімової, О. Д. Піскун, М. В. Кондратюк, О. С. Бойван, С. О. Марцин, Н. В. Руди, М. С. Шапран та інших.

На першому плані у дослідженнях стоїть питання інтерпретації художніх засобів та збере-

ження емоційної напруги творів. І. Ю. Афоніна та М. А. Ворошилова (2020) зосереджуються на «Заповіті», наголошуючи на важливості збереження не лише змісту, але й образності, яка є ключовою для передачі ідеї твору. Аналогічно, Т. Ботвін (2024) аналізує особливості перекладу лексичних лакун у збірці «Кобзар», вказуючи на необхідність використання таких технік, як транскрипція, описова перифраза та адаптація, щоб зберегти семантичне наповнення тексту.

Важливою темою є питання відтворення культурно специфічних реалій у перекладах. О. В. Зосімова та О. Д. Піскун (2018) на прикладах поем «Катерина» та «Наймичка» показують, як транскрипція та ситуативні відповідники допомагають передати стилістичну насиченість оригіналу. Схожий аспект аналізує Н. В. Руда (2020), зосереджуючись на деминутивах, які важко відтворити без втрати емоційного підтексту.

У контексті відтворення поетичної форми і ритму творів особливої уваги заслуговує дослідження А. С. Єлісеєвої (2022). Вона зазначає, що передача ритму та метафор, а також врахування культурного контексту в англійських перекладах XIX століття є важливим викликом для перекладачів. М. В. Кондратюк і О. С. Бойван (2022) доповнюють цю думку, аналізуючи техніки компенсації, які дозволяють адаптувати текст до англійської аудиторії без втрати художньої цілісності.

С. О. Марцин (2019) розглядає місце творчості Т. Г. Шевченка в світовому перекладознавчому контексті, наголошуючи на її значенні для міжкультурного діалогу. У свою чергу, М. С. Шапран (2021) акцентує увагу на лексико-стилістичних і культурно-прагматичних аспектах, підкреслюючи важливість врахування історичного контексту та символічного навантаження творів.

Мета дослідження. В поемі Тараса Шевченка «Кавказ» виокремити пантеїстичні мотиви та образи, які є носіями пантеїстичних мотивів. Здійснити компаративний структурно-семантичний аналіз твору, щоб дослідити чи перекладач у

повній мірі зміг відтворити пантеїстичний образ та виявити наскільки точно перекладачі передали зміст твору засобами англійської мови. Дослідити граматичну і смислову відповідність перекладеної лексики та образних одиниць із пантеїстичним мотивом.

Матеріали й методи дослідження. Джерелами статті слугували оригінальний твір Тараса Шевченка «Кавказ» та його англійськомовні переклади Джона Віра та Віри Річ, а також наукові публікації мовознавців із досліджуваної теми. У праці застосовано такі методи: метод суцільного пошуку, метод компонентного аналізу, синтезу, метод компаративного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення. Багато перекладачів намагалися перекласти твори Шевченка англійською мовою. Були серед них аматори (Е. Дж. Гантер, П. Канді), досвідчені перекладачі (О. Івах, Джон Вір, П. П. Селвер, А. М. Біленко), університетські професори-славісти (К. О. Менінг, В. Кіркконел, К. Г. Андрусин), видатні літературні особистості, зокрема Е. Л. Войнич та Віра Річ.

Переклади Віри Річ та Джона Віра заслуговують особливої уваги. Незважаючи на мовні та культурні розбіжності між англійською та українською мовами, ці перекладачі використали трансформації та компенсації для збереження художньої форми, стилю, ритму та мелодики оригінальних творів. Їхня робота сприяла розкриттю культурного та прагматичного потенціалу поезії Шевченка серед англійськомовної аудиторії. Це, зокрема, підтверджується у дослідженні М. Шапран, яка аналізувала лексико-стилістичні та культурно-прагматичні аспекти цих перекладів, вказуючи на їхній вплив на популяризацію української літератури у світі (Шапран, 2021: 76).

Перші відгуки про поетичні твори Шевченка з'явилися в польській і чеській критиці вже в 40-х роках XIX ст., але цілеспрямований інтерес до його творчості формувався наприкінці 1850-х – упродовж 1860-х років, про що свідчить значна кількість публікацій і перекладів. Відомо, що перша спроба англійськомовного перекладу належить Агапію Гончаренку (псевдонім Андрія Онуфрійовича Гумницького). Його прозовий переклад уривків з поеми «Кавказ» під назвою «Цікаві думки поета Тараса Шевченка» було опубліковано 1 березня 1868 року в двотижневнику «The Alaska Herald» («Вісник Аляски»).

Поглиблений аналіз творчості Шевченка представлений у працях англійського славіста Вільяма Річарда Морфіла, першого українця Великобританії, професора Оксфордського університету,

який неодноразово бував у Києві та Галичині. У 1877 році перша згадка про Тараса Шевченка з'явилася в британському тижневику «Цілий рік» («All the Year Round»), який видавав Чарльз Діккенс.

У світовій перекладацькій практиці творчість Тараса Шевченка здобула значну увагу завдяки її універсальним цінностям та багатогранності символіки. Проте складність перекладу поезії Шевченка полягає у відтворенні його унікальної мовної картини світу, що включає національні реалії, історичні алюзії та насичене асоціативне поле окремих слів. Наприклад, слова «калина», «барвінок», «вишиванка» несуть у собі глибоке символічне навантаження, яке складно передати іншими мовами.

Збереження поетичної інтонації, ритмомелодики та національного колориту є основними викликами для перекладачів. Успішний переклад потребує розуміння історичного контексту та емоційної напруги тексту. Наприклад, передача сатиричних творів Шевченка, таких як «Кавказ» чи «Неофіти», потребує високої майстерності та чутливості до мовних деталей, що містять елементи церковнослов'янської лексики та загальнонародного мовлення.

В англійських перекладах, таких як роботи Етель Ліліан Войнич та Віри Річ, відчувається прагнення зберегти ритмічність і багатство стилю оригіналу, але водночас втрачається частина глибинного змісту, що закладений у метафорах та історичних образах. Незважаючи на це, творчість Шевченка залишається актуальною для багатьох народів, виражаючи універсальні прагнення до свободи та справедливості (Марцин, 2019: 37).

Проблеми перекладу поетичних творів, зокрема творів Тараса Шевченка, пов'язані з теоретичними, практичними та методологічними аспектами. Теоретично, переклад передбачає не лише лексичне відтворення тексту, але й передачу ідейної та емоційної складових оригіналу, що вимагає від перекладача здатності зберегти національний колорит та стиль оригіналу, уникаючи спрощень або занадто вільної інтерпретації. Також важливим є баланс між буквальним і змістовним підходами, що дозволяє зберегти мелодіку та символіку твору.

Практичний аспект перекладу включає використання різноманітних трансформацій, як-от калькування, модуляція, транспозиція чи адаптація, що дозволяють передати специфіку поетичного тексту іншою мовою. У випадку з творами Шевченка, перекладачі часто стикаються із труднощами відтворення локальних реалій та мета-

фор, які мають унікальне значення в українській культурі. Важливо зберігати стильові особливості та прагматичну настанову тексту, щоб уникнути втрати культурної інформації.

Методологічний аспект перекладу акцентує увагу на формуванні компетенцій перекладача. Потрібно враховувати лінгвістичні та літературознавчі особливості, розвивати навички аналізу тексту, працювати з культурними кодами та історичним контекстом. Практика перекладу поетичних творів сприяє розвитку мовленнєвих компетенцій і дає змогу краще зрозуміти культурні відмінності, що формує здатність перекладача до міжкультурного діалогу, а також дозволяє глибше усвідомлювати значення тексту у світовій літературній спадщині (Кондратюк, 2022: 129).

Аналіз художніх засобів перекладів творів Шевченка англійською мовою розширює наше уявлення про адаптацію його творчості до іншомовного простору. Зокрема, переклади «Заповіту» Етель Ліліан Войнич, Віри Річ і Джона Віра демонструють успішне збереження словесних, морфемних і звукових повторів, а також алітерацій, характерних для оригіналу. І. Афоніна та М. Ворошилова наголошують на високому рівні адекватності відтворення стилістичних фігур, таких як паралельні конструкції, інверсії, що дозволило передати не лише зміст, але й інтонаційний стиль поета. Особливе значення мають стратегії компенсації і трансформації, до яких зверталися перекладачі для адаптації етнокультурних реалій і збереження художнього простору творів Шевченка в англomовному культурному контексті (Афоніна, 2020: 15).

Аналіз англomовних перекладів творів Шевченка також показує, що особливу складність для перекладачів становить передача демінутивів, які є характерними для його поезії. Дослідження Н. В. Рудої свідчить, що англomовна перекладацька традиція часто стикається з викликами, спричиненими відсутністю регулярних морфологічних засобів для відтворення демінутивів в аналітичній структурі англійської мови. Значна кількість таких форм залишається непереказаною або перекладається з використанням транслітерації, конотативної транспозиції чи ситуативних відповідників, як-от прикметниково-іменникові конструкції.

Водночас демінутиви у творах Шевченка не лише виконують функції зменшення чи пестливості, а й слугують ключовими концептами української лінгвокультури, передаючи емоційне та символічне навантаження. Наприклад, слова «*ненька*», «*донечка*», «*братик*» відображають не

лише родинні зв'язки, але й любов, ніжність, біль і тугу. В англійських перекладах такі форми часто передаються через конструкції на зразок «*dear mother*», «*little daughter*», однак це не завжди дозволяє зберегти їхню багатовекторну семантику та емоційний підтекст (Руда, 2020: 198).

Для відтворення таких форм перекладачі, зокрема Віра Річ і Джон Вір, використовували транслітерацію, описовий переклад і ситуативні відповідники. Особливістю роботи Віри Річ є використання приміток і пояснень для збереження національної специфіки, що допомагає англomовному читачеві глибше зрозуміти культурний контекст. Натомість Джон Вір надавав перевагу більш адаптованим варіантам, які були легшими для сприйняття, однак могли втрачати етнокультурну унікальність оригіналу. Такий підхід відображає загальну проблему перекладу культурно значущих текстів, де перекладачам доводиться балансувати між точністю передачі змісту та збереженням культурної ідентичності (Зосімова, 2018: 247).

Культурний контекст відіграє важливу роль у перекладі творів Шевченка. Його демінутиви, будучи носіями української національної ідентичності, нерідко фольклорно забарвлені та інтегровані у символічну систему творів. Це створює додаткові труднощі для перекладачів, які намагаються передати не лише зміст, але й унікальну культурну атмосферу, що є невід'ємною частиною творчості Шевченка (Руда, 2020: 199).

У перекладах творів Тараса Шевченка важливу роль відіграє відтворення реалій, які формують національний колорит і виступають ключовими стильовими елементами. Однією з ключових проблем є передача лексичних одиниць із глибокою етнокультурною символікою, таких як «*панщина*», «*оселедець*», «*шаровари*». Зазначені елементи не мають точних відповідників в англійській мові, тому перекладачі часто використовують такі методи, як транскрипція, описовий переклад чи комбінована реномінація. Наприклад, у перекладі Джона Віра «*панщина*» передана через конструкцію «*slaved on the estate*», що, хоча і не повністю відтворює конотативний спектр поняття, усе ж адекватно передає суть соціально-історичної реалії. Ще однією проблемою є відтворення фразеологізмів, що мають історичний підтекст. Наприклад, вираз «*лоб забрюють*», пов'язаний із практикою рекрутства, у перекладах вимагає описового роз'яснення. Використання описової перифрази дозволяє відтворити смислову наповненість таких реалій, однак часто супроводжується втратою частини культурного підтексту.

Крім того, відмінність між калькуванням і гіперонімічним перекладом значно впливає на сприйняття тексту читачем. Такі методи, як транскрипція та комбінована реномінація, більшою мірою сприяють збереженню національного колориту, тоді як гіперонімічний переклад часто спрощує або нівелює культурні відмінності, що ускладнює адекватне відтворення стилістичної багатогранності тексту Шевченка (Воронова, 2021: 65).

Передача поетичної структури творів Тараса Шевченка в перекладах на англійську мову є однією з найбільш значущих проблем. Поетична форма, зокрема рими та ритм, створює додаткові труднощі для перекладача, адже мова перекладу часто відрізняється за стилем і лінгвістичними характеристиками. Це вимагає не лише лексичної адаптації, але й перетворення оригінальних образів у такий спосіб, щоб вони гармонійно вписувалися у форму досліджуваної мови.

Одним із головних викликів є необхідність поєднати первинний зміст із заданою поетичною формою. Дослівний переклад поетичних творів Шевченка зустрічається рідко, оскільки він не дозволяє зберегти ні ритм, ні рими, які є невід'ємними елементами авторського стилю. Натомість перекладачі зосереджуються на передачі основної ідеї, настрою та емоційного заряду твору.

Переклад поем Тараса Шевченка, таких як «Кавказ», становить винятковий виклик для перекладачів через багатовимірність самого тексту. Основний акцент робиться на передачі драматичної напруги, багатозначності символіки та ідейної глибини творів, що підкреслюють універсальні цінності свободи, справедливості та боротьби. Утім, збереження цих елементів нерозривно пов'язане зі складністю відтворення багатозначних українських термінів, реалій, метафор та образів.

Поєми Тараса Шевченка насичені глибокими емоціями, історичним і культурним контекстом, які формують їхню унікальність. Наприклад, у «Кавказі» кожен образ – від гірських пейзажів до філософських узагальнень – відіграє важливу роль у передачі ідеї національної боротьби та людської гідності. Утім, ці образи, створені в епоху романтизму, вимагають особливої майстерності під час перекладу. Збереження романтичного духу, притаманного цьому літературному періоду, потребує від перекладача не лише лінгвістичних, але й літературних навичок, які дозволяють тонко передати художню виразність і стилістику.

Передача ритму та форми додає до цього процесу ще більше складнощів. Англійські перекладачі часто змушені вдаватися до технік компенсації чи адаптації, які дозволяють досягти художньої

відповідності, навіть за умови втрати частини стилістичних або культурних особливостей оригіналу. Наприклад, адаптація рими та ритму в англомовному тексті може вплинути на точність відображення метафор, що є ключовими елементами твору.

Багатовимірність перекладацького процесу робить переклад поезій Тараса Шевченка не лише професійним викликом, але й творчим процесом. Перекладач повинен не лише досконало володіти мовою оригіналу та мовою перекладу, але й глибоко розуміти культурний і літературний контекст твору. Успішний переклад має не тільки передати зміст тексту, але й зберегти його художню цілісність, дозволяючи читачеві іншою мовою відчути ті самі емоції, які були закладені автором.

Багато образів у творі несуть в собі символічний смисл, який може бути втрачений при перекладі. Вони відіграють важливу роль в поезії Т. Шевченка. Передати їх англійською мовою, де система написання віршів відрізняється від української є тяжким завданням. Щоб передати діалекти та архаїзми, які вимагають спеціального підходу при перекладі, потрібно знати особливості мови оригіналу та англійської мови. Кожен перекладач привносить своє бачення, свій світ у твір. В даному дослідженні ми аналізуємо, що саме привнесла Віра Річ та Джон Вір у своїх перекладах.

Шевченко	Віра Річ
«І вам слава, сині гори, Кригою окуті, І вам, лицарі великі, Богом не забуті. Борітеся – поборете! Вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава І воля святая!» (Графіка, 2007: 288-290)	And glory to you, dark-blue mountains, Frost and snow protect you; And to you, great-hearted heroes, God does not forget you. Battle on – and win your battle! God Himself will aid you; At your side fight truth and glory, Right and holy freedom. (Графіка, 2007: 289-291)

Перекладаючи даний вираз у вищезазначеному уривку Віра Річ дещо підсилила емоційне забарвлення виразу «Вам Бог помагає» дослівно переклавши його «Вам сам Бог допоможе» – «*God Himself will aid you*»; вираз «кригою окуті» перекладається дослівно як «*frost and snow protect you*», і якщо зробити глибокий аналіз перекладу, то дослівно перекладається як «*мороз та сніг захистить вас*; «лицарі великі» перекладено як «*great-hearted heroes*», що дослівно перекладається як «*великодушні герої*».

Отже, її переклад можна вважати творчим. Повноцінний переклад художнього тексту завжди поєднує в собі творчу працю над образно-стильо-

вою тканиною першотвору та прискіпливі вивчення дослідника. Загалом поезія Віри Річ – об’ємна, де через деталі розкриваються образи. Це поезія романтична: на фоні величі природи, досконалості Божих створінь, вона оспівує силу духу (2; 34).

Шевченко	Джон Вір
«І вам слава, сині гори, Кригою окуті, І вам, лицарі великі, Богом не забуті. Боріться – поборете! Вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава І воля святая!» (Вибрані поезії, 1977: 190)	And glory, <u>mountains blue</u> , to you In ageless ice encased! And glory, freedom’s knights, to <u>you</u> , Whom God will not forsake. Keep fighting – you are sure to win God helps you in your fight! For fame and freedom march <u>with</u> <u>you</u> , And right is on your side! (Вибрані поезії, 1977: 190)

Тепер проаналізуємо переклад Джона Віра. В даному уривку перекладач якісно передав ритм та мелодію українського вірша, вдало чергуючи словосполучення *to you*, в кінці першого та третього рядка і мелодійна структура вірша залишилася збережена. В українській версії автор римує вірш за допомогою слів «*окуті – забуті*», але, як ми знаємо, граматична структура англійської та української мови відрізняється. Українська мова флективна синтетична, англійська – флективна аналітична, тому гармонія та мелодійність українського вірша здобувається шляхом додавання до слова закінчення, в той час я англійського – через додавання службових слів, так як і зробив перекладач.

У проаналізованому уривку йдеться про гори. У поемі Тараса Шевченка «Кавказ» образ гір має особливе значення. Гори – це метафора, що є символом надії на майбутнє і на перемогу над тиранією. Вони уособлюють нескорений дух народу. І кожен з перекладачів за допомогою епітетів по своєму інтерпретував бачення цього образу. На відміну від Віри Річ у своєму перекладі Джон Вір словосполучення «*сині гори*» перекладає як «*mountains blue*», а Віра Річ «*dark-blue mountains*». У перекладі Віри Річ образ гір має більш темний відтінок, дослівно «*темно сині гори*», а у версії Джона Віра «*блакитні гори*».

Шевченко	Джон Вір
За горами гори, хмарою <u>повиті</u> , Засіяні Гори, кровію <u>политі</u> . Споконвіку Прометей Там орел <u>карає</u> , Що день божий добрі ребра Й серце <u>розбиває</u> (Вибрані поезії, 1977: 187)	Mighty mountains, row on row, blanketed with <u>cloud</u> , Planted thick with human woe, laved with human <u>blood</u> . Chained to a rock, age after age Prometheus there <u>bears</u> Eternal punishment – each day His breast the eagle <u>tears</u> . (Вибрані поезії, 1977: 187)

У даному уривку гарно відтворено ритм та мелодію вірша. Як в оригіналі, так і в перекладі збережене чергування звуків та складів у словах Відтак, наприклад, в українському варіанті в четвертому та шостому рядках міняються слова «карає та розбиває», а в англійському варіанті у першому рядку слова «*cloud*» та «*blood*» римуються, у четвертому та шостому так само римуються слова «*bears* та *tears*», що свідчить про талант перекладача. Образ *Прометей* – це метафора, уособлення українського народу, який незважаючи на жорстокі випробування зі сторони царизму не втрачає надії на визволення. Пантеїстичний мотив тут полягає у тому, що як *Прометей прикутий* до скелі, так кавказькі народи прив’язані до своїх гір, а український народ сильно прив’язаний до своєї землі. Природа стає символом їх нерозривного зв’язку з родною землею.

Шевченко	Віра Річ
Не <u>вмирає</u> душа наша, Не <u>вмирає</u> воля. І неситий не вноре На дні моря поле. Не скує душі живої І слова живого. Не понесе слави <u>Бога</u> , Великого <u>Бога</u> . (Графіка, 2007: 286)	...Our soul shall never perish, Freedom knows no <u>dying</u> . And the greedy cannot harvest Fields where seas are <u>lying</u> ; Cannot bind the living spirit, Nor the living <u>word</u> , Cannot smirch the sacred glory Of th’almighty <u>Lord</u> . (Графіка, 2007: 287)

Ці рядки з поеми Тараса Шевченка «Кавказ» в перекладі Віри Річ викарбувані на пам’ятнику Тарасу Шевченку у Вашингтоні (США), який був відкритий у 1964 році, так як її переклад виявився найвдалішим. Хоча цей переклад вважається дуже точним, в українському варіанті у автора присутня анафора. Перші два рядки починаються з повтору «*Не вмирає душа наша*», «*Не вмирає воля*», що надає емоційного підсилення, але в англійському варіанті анафори немає. Значення слова «не вмирає», перекладачка замінила словами *never perish* та *no dying*. У сьомому та восьмому рядку в українській версії повторюються слова «*Бога – Бога*», в той час як в англійському варіанті Віра Річ повторів не використовує. Значення словосполучення «*Великого Бога*», Віра Річ трактує як «*th’almighty Lord*», тобто «*всесильного Бога*». У цьому фрагменті пантеїстичний мотив полягає в надії на Бога, як на творця світу. Шевченко вірить, що зло буде покарано.

Перекладач повинен у кожного великого поета знайти його неповторну унікальну творчу авторську доміанту, тобто те найсуттєвіше, що властиве тільки його творчості. Щоб досягти цього, перекладач повинен мати якусь спорідненість з автором оригіналу, бути творцем нового твору.

Саме таким творцем нового твору сміливо можна назвати Віру Річ. Авторка англomовного перекладу цієї поеми дуже гарно передає ритмомелодичку вірша, через чергування однакових складів у таких словах словах: *dying – lying, word – Lord*, що надає англійській поезії милозвучності та гармонії.

Висновки й перспективи дослідження. Порівнявши український оригінал поеми «Кавказ» з англomовними перекладами Джона Віра та Віри Річ, можна зробити висновки, що обидва

перекладачі змогли адекватно відтворити зміст, пантеїстичні образи та сюжетні лінії у перекладеному творі й донести авторську інтенцію до читача засобами англійської мови. Перекладачі глибоко прониклися темою твору та змогли передати весь спектр почуттів поета, при цьому не порушивши поетичне, стильове та ритміко-інтонаційне звучання першотвору. Як Віра Річ, так і Джон Вір, показали високу майстерність у передачі образності, стилістичності та передачі мелодико-інтонаційної будови даної поеми англійською мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афоніна І. Ю., Ворошилова, М. А. Інтерпретація художніх засобів під час перекладу вірша ТГ Шевченка «Заповіт» англійською мовою. *Вчені записки ТНУ імені ВІ Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 2020, 31.70: 11-17.
2. Ботвин Т. Особливості перекладу лексичних лакун у збірці поетичних творів Тараса Шевченка «Кобзар». *Сучасні дослідження з іноземної філології*, 2024, 2 (26): 172-181.
3. Воронова З. Ю. Аспекти відтворення українських художніх творів в англomовних перекладах. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*, 2021, 88 с.
4. Єлісієва А.С. Проблеми перекладу англomовної поезії (на матеріалах поетичних творів ХІХ ст.) : дипломна робота магістра. Дніпро : Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2022. 108 с.
5. Зосімова О. В., Пискун, О. Д. Способи відтворення реалій в англomовних перекладах поем Тараса Шевченка «Катерина» та «Наймичка». *Лінгвістичні дослідження*, 2018, 48: 244-251.
6. Кондратюк М. В., Бойван, О. С. Теоретичні, практичні та методичні аспекти перекладу поетичних творів з української мови англійською мовою. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, 2022, 53 (2): 127-131.
7. Марцин С. О. Шевченко у світовому перекладознавчому досвіді. *Український світ у наукових парадигмах : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Харків. іст.-філол. т-во ; [редкол.: О. О. Маленко (голов. ред.) та ін.]*. Харків : ХІФТ, 2019. Вип. 6. С. 34-42
8. Ніколаєва Т. Особливості художнього перекладу з української на англійську мову. Проблеми гуманітарних наук. серія «Філологія». Випуск 42, 2018. С. 119-125
9. Руда Н. В. Особливості відтворення семантико-прагматичного змісту демінутивів поезій Тараса Шевченка у перекладах англійською мовою. *Нова філологія*, 2020, 2.80: 196-204.
10. Шапран М. С. Поезія Тараса Шевченка в англomовних перекладах: лексико-стилістичний та культурно-прагматичний аспекти : дипломна робота магістра. Київ : Національний авіаційний університет, 2021. 85 с.
11. Шевченко Т. Вибрані поезії. Київ: Дніпро, 1977. 332 с. (Українською та англійською мовами).
12. Шевченко Т. Вибрана поезія. Живопис. Графіка; вступ. І. Дзюба. Київ.: Мистецтво, 2007. 607 с. (Українською та англійською мовами)

REFERENCES

1. Afonina, I. Yu., Voroshylova, M. A. (2020). Interpretatsiia khudozhnikh zasobiv pid chas perekladu virsha T. H. Shevchenka «Zapovit» anhliskoiu movoiu. [Interpretation of artistic means in the translation of T. H. Shevchenko's poem «Zapovit» into English]. *Vcheni zapysky TNU imeni VI Vernadskoho. Seria: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii – Scientific Notes of Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Social Communications*, 31.70, 11-17. [in Ukrainian].
2. Botvyn, T. (2024). Osoblyvosti perekladu leksychnykh lakun u zbirtsi poetychnykh tvoriv Tarasa Shevchenka «Kobzar». [Features of translating lexical gaps in the poetic collection «Kobzar» by Taras Shevchenko]. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii – Modern Studies in Foreign Philology*, 2(26), 172-181. [in Ukrainian].
3. Voronova, Z. Yu. (2021). Aspekty vidtvorennia ukrainskykh khudozhnikh tvoriv v anhlomovnykh perekkladakh. [Aspects of rendering Ukrainian literary works in English translations]. *Naukovyi visnyk mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of International Humanitarian University*, 88. [in Ukrainian].
4. Yelisiieva, A. S. (2022). Problemy perekladu anhlomovnoi poezii (na materialakh poetychnykh tvoriv XIX st.): Dyploмна робота магістра. [Problems of translating English poetry (based on poetic works of the 19th century): Master's thesis]. *Dnipro: Natsionalnyi tekhnichniy universytet «Dniprovskа politekhniка»*. 108 p. [in Ukrainian].
5. Zosimova, O. V., Piskun, O. D. (2018). Sposoby vidtvorennia realii v anhlomovnykh perekkladakh poem Tarasa Shevchenka «Kateryna» ta «Naimychka». [Ways of reproducing realia in English translations of Taras Shevchenko's poems «Kateryna» and «Naimychka»]. *Linhvistychni doslidzhennia – Linguistic Studies*, 48, 244-251. [in Ukrainian].
6. Kondratiuk, M. V., Boivan, O. S. (2022). Teoretychni, praktychni ta metodychni aspekty perekladu poetychnykh tvoriv z ukrainskoi movy anhliskoiu movoiu. [Theoretical, practical, and methodological aspects of translating poetic works from Ukrainian into English]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seria: Filolohiia – Scientific Bulletin of International Humanitarian University. Series: Philology*, 53(2), 127-131. [in Ukrainian].

7. Martsyn, S. O. (2019). Shevchenko u svitovomu perekladoznavchomu dosvidi. [Shevchenko in the global experience of translation studies]. *Ukrainskyi svit u naukovykh paradyhmah: Zb. nauk. pr. / Kharkiv. nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody, Kharkiv. ist.-filol. t-vo – Ukrainian World in Scientific Paradigms: Scientific Proceedings / H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv Historical and Philological Society*, 6, 34–42. [in Ukrainian].

8. Nikolaieva, T. (2018). Osoblyvosti khudozhnoho perekladu z ukrainskoi na anhliysku movu. [Features of literary translation from Ukrainian into English]. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanitarian Sciences. Series «Philology»*, 42, 119-125. [in Ukrainian].

9. Ruda, N. V. (2020). Osoblyvosti vidtvorennia semantyko-prahmatychnoho zmistu diminutyviv poezii Tarasa Shevchenka u perekladakh anhliyskoiu movoiu. [Features of rendering semantic and pragmatic meanings of diminutives in Taras Shevchenko's poetry in English translations]. *Nova filolohiia – New Philology*, 2.80, 196-204. [in Ukrainian].

10. Shapran, M. S. (2021). Poeziia Tarasa Shevchenka v anhlo-movnykh perekladakh: Leksiko-stylistychnyi ta kulturno-prahmatychnyi aspekty: Dyploмна робота магістра. [Poetry of Taras Shevchenko in English translations: Lexical-stylistic and cultural-pragmatic aspects: Master's thesis]. Kyiv: Natsionalnyi aviatsiynnyi universytet. 85 p. [in Ukrainian].

11. Shevchenko T. Vybranipoezii. Selected poems. Kyiv: Dnipro, 1977. 332 p. [in Ukrainian].

12. Shevchenko, T. (2007). Vybranapoeziya. Zhyvopys. Hrafika (Ukrayins'koyu ta anhliys'koyumovamy) / T. Shevchenko; uporyad. S. Hal'chenko; vstup. I. Dzyuba. [Shevchenko T. Selected Poetry. Painting. Graphics], 607 p. [in Ukrainian].